

SYKSYN 2006 KIRJASADOSTA POIMITTUA

(Julkaistu aikaisemmin Suomen Sotilas -lehdessä)

Entäs jos...

"Entäs jos..." sopii useampaankin tämän syksyn uutuuskirjaan. Se on jopa yhden kirjan nimi: vaihtoehtoista Suomen historiaa käsittelevä artikkelikokoelma on jo järjestyksessä toinen. Tiukkapiipoisten ei tarvitse vaivautua, mutta muille voi lämpimästi suositella tätä kirjaa. Artikkeleista mainitsen tässä vain pari. Emeritusprofessori Osmo Jussila kirjoittaa Suomen historiasta Suur-Suomessa, dosentti Lasse Laaksonen pohtii mitä olisi tapahtunut jos talvisodan rauhaa ei olisi solmittu ja tri Jukka Tarkka sitä, että UKK-poikkeuslakia ei olisi hyväksytty eduskunnassa vuonna 1973.

Jossittelun puolelle menee tavallaan myös tamperelaisen Apali-kustantamon uutuuskirja Ritarit ilman ristiä. Mannerheim-ristin ritareistahan on lukuisia kirjoja mutta vasta tämä kirja kertoo niistä 83 sotilaasta, sotamiehestä everstiin, joille esitettiin Mannerheim-ristiä, mutta joille ei eri syistä johtuen myönnetty tätä kunniamerkkiä. Hyvin monen kohdalla syy oli yksinkertaisesti miehen kaatuminen. Jos toisin olisi käynyt, olisiko risti tullut? Sitä emme tiedä, mutta voidaan pitää tätä kirjaa mielenkiintoisena ja hyödyllisenä lisänä sotakirjallisuuteemme. Kirja perustuu suureksi osaksi Sota-arkistossa oleviin alkuperäisiin kunniamerkkiesityksiin. Monen henkilön kohdalla tämä onkin ainoa teksti, mutta joistakin miehistä on kerätty myös muuta tietoa.

Turhaa ja tarpeellista tietoa sodista ja sotilaista

Suomalaisen sotataidon kehittyminen vuosina 1918 -1924 on joensuulaisen historioitsijan, FT Jarkko Kempin uusimman tutkimuksen otsikko. Siinä tarkastellaan itsenäisyyden ensimmäisten vuosien aikana tapahtunutta kehitystä sotataidon opetuksessa. Ulkomaisia esikuvia haettiin mm. Ranskasta ja Italiasta, mutta vuoden 1918 saksalaisvaikutus oli vahva.

Vuoden turhin sotakirja on Henrik Laineen kokoama Outo sota. Kirjaan koottu nippelitieto ulottuu "jo muinaisista kreikkalaisista" meidän päiviimme. Sisältöä ei ole millään tavoin jäsennelty. Samalla sivulla (esim. sivu 90) voi näin olla Yhdysvaltojen käymien sotien hinnat (!), lista muutamasta sotilasakatemiasta West Pointista Kiinan Whampoan ja vielä muutama sana roomalaisista aselajeista.

Outo sota -kirjassa ei ole hakemistoa, joten sitä ei ole tarkoitettukaan hakuteokseksi Trivial pursuit -hengessä. Joissain kohdin on mainittu lähde, mutta yleensä ei. Saksankieli ei taida olla Henrik Laineelle tuttu, sen verran rankasti sitä on käsitelty. Laine kertoo esipuheessaan tutustuneen sotaan Korkeajännitys-sarjan kautta...

Triviaalitietoa - tosin erilaista - paremmassa paketissa on sen sijaan kuvataiteilija ja kirjailija Riikka Juvosen Suomineidon sotatieto. Kirjanen on ensisijaisesti suunnattu äideille ja tyttöystävälle, jotka haluavat tietää mitä pojat tekevät armeijassa. Suomen sotahistoria, sotilasslangi ja keskeiset käsitteet käydään läpi leppoisaan tyyliin. Oiva lahja niille, jotka eivät tiedä armeijasta mitään mutta haluavat ymmärtää asioita.

Marski ja hänen "linjansa"

Talvisodanaikainen Mannerheim-linja oli legendaarinen sekä suomalaisten että neuvostoliittolaisten puolella. Harva tuntee kuitenkin tarkemmin tämän puolustuslinjan historian ja Antero Uiton ja Carl-Fredrik Geustin uusi kirja on hyvin tervetullut. Harvoin tapahtuu niin, että vihollinen luo propagandakuvan vastustajan linnoitusjärjestelmän todellisuutta suuremmasta vahvuudesta, mutta Mannerheim-linjan kohdalla kävi juuri näin. Kun NL:n menestys talvisodassa ei ollut kovin häävi, liioiteltiin suomalaisten puolustuksen lujutta. Kirjassa on runsaasti ennen julkaisematonta tietoa ja kuvia eri neuvostolähteistä.

Ei syksyä ilman uutta Mannerheim-kirjaa. Venäläissyntyinen Eleonora Joffe on selvittänyt Marskin kehitykselle tärkeitä aikoja keisarikunnan Venäjän maineikkaassa Chevalier-kaartissa. Tekijä on käyttänyt lähteinään mm. Mannerheimin kirjeenvaihtoa venäläisten emigranttien kanssa.

Tiedustelijoita, vakoojia, agenteja

Ilkka Seppisen tutkimus neuvostotiedustelusta Suomessa sai heti alkusyksystä ilmestyttyään runsaasti huomiota ja Seppistä on mm. syytetty puutteellisesta lähdekritiikistä. Kun historiankirjoitus näin arkaluontoisesta aiheesta tuodaan ajassa näin lähelle, monien henkilöiden erilaiset pelot ja ambitiot pääsevät irti. Objektiivisuus, historiankirjoituksen peruslähtökohtia, on koetuksella puolin jos toisinkin. Tärkeitä kuitenkin on, että tästäkin aiheesta käynnistyy keskustelu joka toivottavasti joskus johtaa ilmapiiriin edes osittaiseen puhdistumiseen.

Hyvin mielenkiintoinen uutuuksena on Pekka Turusen kirjoittama Salaisen sodan asiamies. Tämän tutkimuksen päähenkilö on kaukopartiomies, Mannerheim-ristin ritari Paavo Suoranta. Painopiste on sodan jälkeisessä ajassa, jolloin Suoranta toimi pitkään läntisten tiedustelupalvelujen hyväksi. Vaikka tästä aiheesta on kirjoitettu jonkun verran aikaisemminkin, Turusen kirjan lukemisen jälkeen ainakin minulle tuli tunne, että kuva näistä tapahtumista on selkiintynyt. Mutta mikä on tiedustelun maailmassa totta ja mikä harhaa?

Kerttu Nuorteva on ollut jonkinasteinen neuvostotiedustelun legenda jo pitkään. Tiedetään hänen yhteydestään Hella Wuolijokeen, mutta ei välttämättä paljon sen enempää. Professori Ohto Manninen on nyt koonnut monografiaksi pitkän ajan kuluessa kertyneet tiedot Nuortevan tiedustelukoulutuksesta Neuvostoliitossa ja hänen toiminnastaan jatkosodan aikaisessa Suomessa. Keskeisenä lähteenä on Nuortevan Suomen viranomaisille antama täydellinen tunnustus.

Suomalaisia vieraalla maalla

Moniko tietää, että Vietnamissa käytyihin sotatoimiin osallistui useita suomalaisia Ranskan Muukalaislegioonan sekä Yhdysvaltojen ja Australian armeijoiden riveissä? Näistä unohdetuista miehistä kerrotaan kirjassa Sinivihreät baretit. Lauri Törnin etsintöihin

osallistunut Kari Kallonen on uuteen mielenkiintoiseen kirjaansa koonnut osin sirpalemaista tietoa lukuisista ihmiskohtaloista. Mukana ovat niin toisen maailmansodan jälkeen länteen siirtyneitä sodan käyneitä miehiä, suomalaissiirtolaisten poikia kuin myös seikkailijoita.

Suomalaiset SS-miehet kiinnostavat edelleen. Yksi heistä, Veikko Elo julkaisi 1990-luvun alussa kirjan Pantin lunastajat, johon hän oli koonnut suuren määrän henkilötietoja täydennyksenä ja korjauksena professori Mauno Jokipiin massiiviseen Panttipataljoona-kirjaan. Elonkin kirjaan jäi vielä virheitä ja puutteita ja tämän takia siitä on nyt ilmestynyt toinen, korjattu painos. A4-kokoisessa kirjassa on runsaasti valokuvia, henkilökuvia, nimiluetteloita jne.

Naisten tärkeä rooli

Suomen Lottaperinneliiton aloitteesta käynnistettiin 1990-luvulla Lottien Suomi -projekti tutkimaan Lotta Svärd -järjestön historiaa ja merkitystä. Projekti on tuottanut tähän mennessä kolme osatutkimusta, joista uusimmassa tarkastellaan lottakeskustelua ja lottien asemaa sotien jälkeisessä Suomessa. Tiina Kinnusen tutkimus Kiitetyt ja parjatut antaa aiheesta monipuolisen kuvan.

Viime sotiemme aikana toimi rintamalla lottakanttiinien lisäksi myös sotilaskoteja. Vasta ilmestynyt Nainen rintamalla -kirja on sotilaskotisisar Anna-Liisa Veijalaisen kertomus omista kokemuksistaan ja kanssasisaristaan.

Juhla-aika ja siihen kuuluvat lahjat

Joulukuussa vietämme kahta suurta, joskin varsin erilaista juhlaa: itsenäisyyspäivää ja joulua. Itsenäisyyspäivään kuuluu itsestänselvyytenä tasavallan presidentin vastaanotto, mutta miten kauan näitä juhlia on vietetty ja minkälaisia ne ovat aikaisemmin olleet? Näihin ja moniin muihin kysymyksiin saa vastauksen Helinä Hirvikorven kirjasta Linnan juhlat kautta aikojen.

Kustannusosakeyhtiö Teos on selvästi panostanut Linnan juhlat kautta aikojen -kirjan ulkoasuun. Se on isoformaattinen, hyvin taitettu ja laadukkaasti painettu. Kuvat ovat hyvälaatuisia, vaikka itse olisin toivonut kirjassa olevan enemmän historiallisia kuvia. Tekstiin on valitettavasti jäänyt jokunen virhe. Näin kirjassa puhutaan esimerkiksi "suojeluskuntalaisten kapinasta Mäntsälässä" ja Kaartin Soittokunnan päällikön, musiikkimajuri Elias Seppälän etunimi on muuttunut muotoon "Ensio". Tällaisista pienistä huomautuksista huolimatta Linnan juhlat kautta aikojen on mielenkiintoinen ja kaunis kirja tasavaltamme tärkeimmästä virallisesta juhlasta.

Joulu on kuitenkin vuoden suurin juhla ja siihen kuuluvat lahjat, usein kirjan muodossa. Itse en ainakaan voi kuvitella joulua ilman sekä annettuja että saatuja kirjoja ja annankin tässä lyhyesti muutaman lahjakirjavinkin.

Taavi Soininvaaran uusi jännäri on nimeltään Marsalkan miekka. Aidossa da Vinci-koodin hengessä jahdataan salaperäistä asiakirjaa joka saattaa muuttaa maailman. Ei järin uskottava tarina, mutta melko vetävästi kirjoitettu.

Myös Raymond Khouryn Viimeinen temppeliherra noudattaa da Vinci-koodin kaavaa. Temppeliherrojen salaperäinen maine yhdistettynä 2000-luvun terroripelkoihin on tuottanut yli 500 sivuisen tarinan.

Sympaattinen venetsialaiskomissario Guido Brunetti ratkaisee jälleen murhaa Donna Leonin uudessa dekkarissa Seitsemän syntiä. Mielenkiintoiset henkilöt, hyvä ruoka ja Venetsia-kuvaukset ovat Donna Leonin kirjojen tavaramerkkejä, niin myös tällä kerralla.

Varsinainen helmi on Carlos Ruiz Zafónin kirja Tuulen varjo. Barcelonaan sijoittuvan monikerroksisen tarinan keskipiste on Unohdettujen kirjojen hautausmaa, taustalla Espanjan sisällissota. Suosittelen lämpimästi hyvänä lukuromaanina.

Ja pitäähän joukossa toki olla ruoka-aiheinen kirja. Äijäruokien keustosuosikki pyttipannu on saanut ansaitsemansa komean kirjan. Pyttipannun kulttuurihistorian lisäksi kirjassa on tietysti joukko reseptejä sekä juomasuosituksia. Miltähän maistuisi Pyttipannu Mannerheim tai Liekitetty hedelmäpyttipannu?

Markus Anaja

Markku Jokisipilä & Mari K. Niemi (toim.); Entäs jos... Lisää vaihtoehtoja Suomen historiaa. Ajatus, Helsinki 2006. 272 sivua. Hinta n. 30 euroa.

Seppo Porvali, Ritarit ilman ristiä. Apali, Tampere 2006. 124 sivua, runsas kuvitus. Hinta n. 30 euroa.

Jarkko Kemppi, Suomalaisen sotataidon kehittyminen vuosina 1918 - 1924. Maanpuolustuskorkeakoulun Sotahistorian laitos, Helsinki 2006. 255 sivua, kuvitettu. (Tilaukset: MPKK Sotahistorian laitos puh. (09) 181 26 562).

Henrik Laine, Outo sota. Sodankäynnin kummallisuuksia. Werner Söderström, Helsinki 2006. 146 sivua, kuvaliite. Hinta n. 31 euroa.

Riikka Juvonen, Suomineidon sotataito. Mitä jokaisen on hyvä tietää suomalaisten sodankäynnistä. Ajatus, Helsinki 2006. Pienikokoinen, 197 sivua. Hinta n. 30 euroa.

Antero Uitto & Carl-Fredrik Geust, Mannerheim-linja - Talvisodan legenda. Ajatus, Helsinki 2006. 223 sivua, erittäin runsas kuvitus. Hinta n. 48 euroa.

Eleonora Joffe, Mannerheim, Chevalier-kaartin kasvatti. Otava, Helsinki 2006. 394 sivua, valokuvia. Hinta n. 33 euroa.

Ilkka Seppinen, Neuvostotiedustelu Suomessa. Strategia ja toiminta 1917 - 1991. Ajatus, Helsinki 2006. 778 sivua, valokuvia. Hinta n. 35 euroa.

Pekka Turunen, Salaisen sodan asiamies. Mannerheim-ristin ritari Paavo Suoranta. Ajatus, Helsinki 2006. 319 sivua, valokuvia. Hinta n. 36 euroa.

Ohto Manninen, Kerttu Nuorteva. Neuvostokaunotar vakoilujohtajana. Edita, Helsinki 2006. 196 sivua, valokuvia. Hinta n. 33 euroa.

Kari Kallonen, Sinivihreät baretit. Suomalaiset sotilaat Vietnamissa. Revontuli, Tampere 2006. 255 sivua, valokuvia. Hinta n. 25 euroa.

Veikko Elo, Pantin lunastajat. Toinen painos. Apali, Tampere 2006. 246 sivua, runsas kuvitus. Hinta n. 39 euroa.

Tiina Kinnunen, Kiitetyt ja parjatut. Lotat sotien jälkeen. Otava, Helsinki 2006. 301 sivua, kuvitettu. Hinta n. 36 euroa.

Anna-Liisa Veijalainen, Nainen rintamalla. Sota sotilaskotisisaren silmin. Minerva, Jyväskylä 2006. 176 sivua, valokuvia. Hinta n. 27 euroa.

Helinä Hirvikorpi, Linnan juhlat kautta aikojen. Teos, Helsinki 2006. 163 sivua, kauttaaltaan kuvitettu. Hinta n. 45 euroa.

Taavi Soininvaara, Marsalkan miekka. Tammi, Helsinki 2006. 379 sivua. Hinta n. 32 euroa.

Raymond Khoury, Viimeinen temppeliherra. Tammi, Helsinki 2006. 516 sivua. Hinta n. 33 euroa.

Donna Leon, Seitsemän syntiä. Otava, Helsinki 2006. 248 sivua. Hinta n. 26 euroa.

Carlos Ruiz Zafón, Tuulen varjo. Otava, Helsinki 2006. 479 sivua. Hinta n. 35 euroa.

Christer Lindgren & Hannu Konttinen, Pyttipannu. Otava, Helsinki 2006. 135 sivua, runsas kuvitus. Hinta n. 45 euroa.